

0
1
2
3
O R A T I O
IN FVNERE PHILIPPI II.
HISPANIARVM ET INDIARVM REGIS

INVICT. QUI AB HAC VITA MIGRAVIT

Die decima, tertia mensis Septembris 1598.

Die Dominico exantelucano tempore.

7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
*Per Emanuelem Constantinum Lusitanum Sacrae Theologiae Doctorem
olim Sacri Collegij Clericum, & in Alma Urbis
Gymnasio publicum professorem.*

BIBLIOTECA
UNIVERSITARIA
DE
GRANADA

17
18
O M A E,

Apud Aloysium Zannetutum, M. D. I C.

19
20
21
SUPERIORVM PERMISSV.

O R A T I O
IN FVNERE PHILIPPI II.
HISPANIARVM ET INDIARVM REGIS

INVICT. QVI AB HAC VITA MIGRAVIT

Die decima tertia mensis Septembris 1598.

Die Dominico exantelucano tempore.

*Per Emanuelem Constantinum Lusitanum Sacrae Theologiae Doctorem
olim Sacri Collegij Clericum, & in Alma Urbis
Gymnasio publicum professorem.*

R O M A E,

Apud Aloysium Zannetutum, M. D. I C.

SVPERIORVM PERMISSV.

PHILIPPO III
HISPANIARVM ET
INDIARVM REGI
INVICTISSIMO

Emanuel Constantinus eius seruus S. P. D.

LACHRIMAS meas, quas in funere Philippi II. Regis nostri Invictissimi toto ex corde mestissimus profundi Maiestati tue offero. Quanto enim merore vniuersus orbis, propter eius e vita discessum affectus fuerit, & quali morte tam sancta, tamq; integra vita fuerit conclusa; optime, qui aderas, nosti. Equidem cum de meis scriptis non magnopere laborare soleam, tamen hanc funebrem orationem, & celebrari nunc, & ad posteros peruenire vehementer cupio, ut exstet aliquod testimonium iudicij, de tali atq; tanto Principe, & de tam singularibus, & inauditis virtutibus, mei. In quo, ne forte quid

eorum, qui me non norunt, (nam de ijs quibus notus sum nihil tale metuo) a sententia, & consuetudini datum esse aliquid suspicetur; hoc affirmare ex animo possum, nihil a me unquam verius magisque ex animi sententia scriptum, quam ea, quæ in hac oratione scripsi. A Maiestate tua Petô, & me amet, quo me mihi ipsi efficiat chariorem. Vale. Romæ Kalendis Martij 1592.

5

O R A T I O

IN VNERE PHILIPPI II
HISPANIARVM ET INDIARVM REGIS

I N V I C T I S S I M I

I eorum quæ oratione explicantur amplitudo, & Maiestas, non aliunde quam ex eius, qui de illis differit, ingenio, & oratione penderetur; vehementer mihi hodierna die pertimescendum esset, ne tot tantarumque laudum dignitas, ingenij mei tenuitate, & orationis inopia imminueretur. Dicturus enim ex veteri consuetudine de Philippi Regis nostri Inuictissimi laudibus in hoc Augustissimo nobilissimoque cōfessu, maximopere cōmouer atque conturbarer animo, tum ob virium mearum imbecillitatem, tum ob breuitatem temporis, mihi ad tam heroicas actiones pertractandas dati. Stetit inquam, aut vllam in quoquam vim dicendi meritis tanti Principis parem posse reperiri; aut vllam longitudinem temporis suffecturam ei, qui tam copiosi atque multiplicis argumenti partes omnes pertractare, atque persequi vellit. Atque quoniam inauguratur animus illum iam in æternas illas beatorum fedes euectum, & cum Deo coniunctum, quæ hoc tempore a nobis dicuntur, quæque fiunt, & audire & intueri. Eumdem in hoc munere obeundo modum tenebo, quem tenerem, si ipse mortali adhuc corpore indutus præfens adesset: ut & eo orationis genere utar, quo ipsum oblectari solitum nouimus, non fucis aut Pigmentis oblito, sed seuro & solido & ea sola in ipso commendem, quæ sola ipse in rebus humanis commendanda ducebat. Qui Ethnicorum more vixerunt, Ethnicorum more laudentur. Ego, o Philippe Rex Inuictissime, tibi tam Sancto, tam Catholico, tam Christiano Principi nullam laudem conuenire arbitror nisi vere atque propriè Christianam. Si autem me sublimia humiliter, ampla tenuiter, illustria inornate tractantem, & ex innumerabilibus, quæ ad dicendum suppetunt plurima, prætermitt-

ten-

tentem pauca proponentem audietis : cogitetis in animis vestris non posse quemquam in tam vberem, atq; copiosa materia omnia persequi, nec ea, quæ per se satis splendida sunt, ornatu verborum indigere, & me rerum copia inopem consilij reddit. Quod si in me vlla vis aut facultas esset, optarem equidem aliquam mihi non tam vberem, atq; copiosam addicendum materiam dari, vt in singulis eius partibus, accurate percensendis, copiose exornandis, artificiose exaggerandis iactare, & ostentare me possem. Nunc enim vt pictor, cui in exigua tabella ingens aliqua hominum multitudo exprimenda est, nonnulorum vultus tantum atq; ora multorum summa modo capita ostendit, totum reliquum corpus abscondit. Ita me innumerabilia Philippi Regis nostri æternis dignissima laudibus facta, in angustum vnus breuissimæ orationis curriculum cõcludenda sunt. Multa quæ, si pandi explicariq; possent quasiq; spectanda proponi, incredibilem admirationem excitarer sui, deliberare modo, & attingere, multa est significare potius quã ostendere necesse est.

Itaq; in quibus exaggerandis, & amplificandis, veteres plurimi erant, & a quibus huius generis orationum principia ducebant, Patriæ claritatem, quam etiam quidam ex illis partem felicitatis esse dixerunt. Austriacæ familiæ nobilitatem, opes, copias, potentiam, amplissima Regna, longe lateq; dilatata, & propagata Imperia, eos, etsi vere atq; copiose id facere possemus, omittenda duximus. Iam quasi thesaurum quemdam rerum pulcherrimarum, atq; Præciosissimarum aperiens spectandumq; proponens, euoluam, & explicabo vera illa, & diuina bona, quæ semper Philippum Regem nostrum bonis amabilem, improbris formidabilem, vtrisque admirabilem reddiderunt. Quis incredibilem morum Sanctitatem? Quis maximum erga Deum amorem, & obseruantiam? Quis inauditam erga pauperes charitatem, quæ, vt ait Apostolus, perfectionis vinculum est? Quis modestiam, quam in omnibus rebus factis, tum dictis retinuit, Quis magnanimitatem, qua nihil humile, nihil angustum, nihil vulgare cogitauit. Quis in colendo Deum pietatem sine simulatione? Quis in regeudis hominibus seueritatem sine superbia? Quis in administrandis negotijs, & siue festinatione diligentia, & sine tarditate grauitatem? Quis prudentiam cum

animi

animi excelitate coniunctam, quam nihil fallere? Quis fidem & constantiam, quam nihil imminuere aut labefactare poruit? Quis veritatem, quæ virtutum omnium custos est, quam mirifice coluit, & dilexit, enumerando recensebit? Propre superuacaneum videri potest, cum de tam Catholico Principe verba faciam, quanta illius erga sedem Apostolicam obedientia fuerit, dicere. Quo enim quisquam Christum ipsum Sanctius, & Religiosius colit, eo studiosius, & magis ex animo Vicarium ipsum colat necesse est. Quomodo ille de omnibus Pontificibus sui temporis recte sentiebat? Quomodo de Pio V. cuius memoria in benedictione est, & sentiebat, & loquebatur? Quem sibi non hominem, sed Angelum quemdam humana inter mortales specie versantem videri dicebat; cuius monitus, & aliorum Pontificum, de quibus idem sentiebat, tamquam caelestia quædam oracula reuerentur, Nam de Clemente 8. & re & nomine Pontifice Op. Max. in quo summa plane omnia atq; propre diuina sunt; qui clauum in Ecclesiæ nauis tenet, cuius a natu pendent leges, cuius ad pedes Reges ipsi suppliciter se abiciunt, cuius arbitrio panditur Cælum, qui deniq; supra omne humanæ dignitatis fastigium euectus, Dei personam inter homines sustinet, quot quantaq; in omni sermone prædicare solitus esset; dicerem. Si quã facile præstat Sanct. Pontifex, vt ab omnibus vno ore laudetur; ita libeuter eos a quibus laudatur audiret. Quantum enim prudentiæ, & acuminis Philippo Regi nostro fuerit ad videndum ea quæ vera & recta essent; quantum animi & libertatis ad eadem proferenda omnibus exploraturum est. Nunquam in dicenda sententia cuiusquam gratiæ dedit. Nunquam ad cuiusquam voluntatem orationem suam accommodauit. Nunquam quidquam veritate aut prius, aut antiquius habuit. Quod si quidam ex veteribus Romanis eo nomine felix habitus est; quod ab eo nemo rem improbam petere auderet, quod hunc Principem dicemus? quem omnes quidquid peturi erant, in quo vel minimum turpitudinis inesset tamquam scopulum quemdam fugiebant. In rebus prosperis & ad eius voluntatem fluentibus superbiam omnino atq; arrogantiam deuitauit, idq; a Iuuentute, nuntiata enim sibi magna quadam & admirabili exercitus sui victoria nullum penitus superbientis, &

elati

elati animi signum dedit; & semper spectata moderatione fuit; & omnia in solam Dei voluntatem referebat. In aduersis vero, quæ mortalibus omnibus contingere necesse est, quibus non semper omnia ex animi sententia fluunt, maxima fuit animi magnitudine, nunquam a sua dignitate diceffit, nunquam animum certo de statu dimouit, nullam iracundiæ aut doloris vocem emisit. Dicebat agnoscere se in eis rerum humanarum imbecillitatem, atq; vicissitudinem, atq; Dei vnus esse omnia mente complecti, omnia circumspicere, nunquam falli, semper vincere; in omnibus deniq; rebus eundem vultum, eandem frontem tenuit, quod in vno Socrate Græci, in vno Caio Lælio Romani laudauerunt.

Iam vero clementia, liberalitate, Philippum Regem nostrum excelluisse, & res ipsa loquitur, & vniuersa ipsius Regna idem vno ore testantur. cui rei argumento est, & innumerabilium priuatorum inopia subleuata, & infinita illa vis pecuniarum, qua propè omnibus Christiani Orbis partibus aliqua difficultate pressis aut laborantibus sine vlla cunctatione subuenit, omnibus bonis suis etiã paternis ad hunc solũ effectũ pignori datis. Prætereo tot tēpla suis proprijs impendijs ædificata, inter quæ eminent Sancti Laurentij Martyris templum, cum amplissimo, & ditissimo Cænobio Fratrum ordinis Sancti Hieronymi, opus vere Regium, & tanto Principe dignum. Templum autem hoc in honorem Sancti Laurentij Martyris tantus Princeps ab imis fundamentis ædificari curauerat; vt Præclarissimam victoriam ex Vrbe Sancti Quintinij in Gallia, die decima Augusti, Festo eiusdem Sancti, reportatam, & Deo Op. Max. & eidem Martyri Laurentio acceptam referret. prætereo tot thesauros in sinu pauperum reconditos. Tanto enim optimus Princeps charitatis amore flagrabat, vt singulis diebus (quibuslibet ordinarijs elemosinis demptis) pauperum inopiæ subueniret. Omnibus enim, qui egestate premebãtur, tã alacri, atq; libentissimo animo prouidebat, vt hac vna re nihil sibi in vita aliquid aut gratius aut suauius aut iucundius accidere posse videretur. Hanc veritatẽ hoc exemplo comprobabo. cum valida fames germaniã inferiorem (quam alij Belgium vocant) premeret de anno 1557. Philippus Rex noster (cum ibi moraretur) paternæ charitatis æmulus ex longuis

longuis totius orbis partibus maximam frumenti copiam in multorum vsum exportandam curauit; ipsum autem toto famis tempore, suis proprijs impendijs supra 30. pauperum millia aluisse perhibent. O Regem rari & singularis exempli, o ardorem charitatis commemorabilem; o pietatem omnibus sæculis prædicandam. Prætereo maximam atq; inauditam clementiam, qua Philippus Rex noster in omnibus malis, atq; difficultatibus in Aragonia proxime gestis semper vsus est; vnanimi enim consensu ab vniuerso eius consilio, vt atroci & tremendo & hucusq; nec viso nec audito supplitio, vt alij exemplum sumerent, atq; in alieno capite periculum facerent; in eos, qui de liquerant, animaduertetur, statutum & decretum foret. Clementissimus Princeps ab eorum sententia longe lateq; dissidens, & effrenata mente dissentiens omnes illos sibi filios charissimos esse respicit; & si deliquerant aliqua leuissima pœna puniendos fore. O Rem nouam & insolitam, o facinus pulchrum, & insigne, de quo quoties cogito toties animus admiratione defixus obtupescit. Vtinam adessent in hoc templo omnes gentes & nationes. Vtinam me tam præclarum factum memorantem audiret vniuersus orbis. Prodeant in medium omnes Græci, Romani, & nostri Imperatores, vt Darius, Augustus, Vespasianus, Titus, Iustinianus, Claudius secundus, Flavius Iulianus & alij, quos veteres clementissimos fuisse recensent. Nonne illorum aliquem quiduis simile aut fecisse aut dixisse est in monumenta relatũ? Dies me deficiet, si omnia clementiæ & liberalitatis eius facta memorare instituam. Quare, Rex Inuictissime, omnium bonorum præconio celebraberis, immortalis gloria circumflues, omnis posteritas te intuebitur, & de tuis laudibus nulla vnquam ætas conticescet. Quid de iustitia dicam? quam omnibus rectam & æqualem faciebat; in cuius studium omnes labores & vigilias, omnes Regias curas & cogitationes, omnia deniq; studia consumenda ducebat. Iudiciorum seueritatem, quam improbissimus quisq; aut eludere aut perumpere solebat, renouauit. Cumq; aliquando acrioribus remedijs egere Regna sua iudicaret, propositis acerbioribus supplicijs hominum libidinem audaciamq; frænauit. Fateamur ergo, id quod res est, zelum illum ab eximio

quodam iustitiæ studio profectum in Regnis suis necessarium, atq; salutarem fuisse. Nullum sacrificium Deo acceptius, quam iustitiæ munus, nullam gentem, nullam ciuitatem, nullum hominum cæcum, nullam postremò domum sine iustitia saluam posse consistere arbitrabatur. Hac tuebatur innocentiam, coercebat improbitatem, dabat salutem, propulsabat pericula, bonis omnibus conseruabat & amplificabat Rempublicam. Populorum vulnera sanabat; motus omnes comprimebat, pacem & otium cum dignitate constituebat; vires Reipublicæ firmabat, opes & Imperium augebat; Dei numen pie atq; sancte moderabatur. Iustitia cælum terræ deuincit, infima summis amore coniungit, omnes mundi partes fædere connectit, iustitiæ deniq; vi & ratione fit; vt ex tam diuersis formis vna tantum lege, atq; vinculo colligatis, & inter se mirifice cōcinentibus, hic tantus & tam admirabilis totius mundi ortus existat, ex quo tam multæ utilitates oriuntur. Quid igitur esse poterit vel ad fructum melius, vel ad decus & gloriam magnificentius, quam in terris rationem, & ordinem, quo summus ille rerū omnium moderator, & conditor Deus cælū regit, & temperat, imitari. Omnes enim, qui cum iustitia vixerint, opus est, vt Deo egregie chari sint, opibusq; diuinis augeantur, sunt enim Deo similes. Hæc & alia complura optimus Princeps sæpissime dicebat, & commendabat. Nunquam ex ore suo verbum vnum prodijt, quod non aut ad Dei laudem, aut ad eorum, qui aderant, emendationem pertineret: sic quamquam in terra positus versabatur in cælo; & cum hic nobiscum viueret, erat tamen ciuis sanctorum, & domesticus Dei. Tanta deniq; erat in Philippo Rege nostro, iustitiæ & prudentiæ præstantia; vt quidam Hispaniæ proceres ipsi intima familiaritate coiuncti; sæpissime eum admirati sunt; atq; sui temporis miraculum esse confitebantur. Equidem quo longius in altum inuehor, eo se mihi amplior & patientior orationis quasi cursus aperitur; & ostenditur, et si omnia persequi vellem nullum vnquam finem nostra inueniet oratio.

Missam facio Melitam Insulam summa rerum difficultate laborante, tot tantisq; Philippi Regis nostri impendijs ex vnguibus immanissimi illius Tyranni Turcarum Imperatoris Solimani fuisse li-

se li-

se liberatam. Eo tempore, quo terra mariq; a teterrimo Christiani nominis hoste obsidione premeretur. Suopte enim ingenio ferrox Solimanus & tum maxime propter recentes victorias, spe, atq; animo inflatus, rantos sibi spiritus, tantā arrogantiam sumpserat; vt omnes Hospitalēses milites cū Valetano eorū magno Magistro, vt in Rhodiensi Insula factū fuerat, & simul omnes Insulanos Melitenses inde facile exterminandos fore, & ipsam Melitam Insulam a se spiritu distatam iri; ea vero disiecta quasi, ianua quadam effracta, atq; reuulsa, omnes Christianorum portus, omnes Insulas, omnem oram maritimam, omnem Italiam, omnem deniq; Christianam Rempublicam sibi apertam fore arbitrabatur. Augebat timorem nostrum, quod Deus alienatæ a nobis propter peccata nostra voluntatis suæ significationem dederat. Vt non iniuria trepidaremus, ne ille merito nobis iratus, per hostes nominis sui a populo suo pænas repetere decreuisset. Sed o cæca hominum iuditia, o fallaces hominum spes, o bonitatem & clementiam ipsius perpetuo prædicandam. Vere dominus est, qui vulnerat, & medetur, percutit & manus eius sanabunt, qui mortificat, & viuificat, qui deducit ad inferos & reducit, pro paterna sua misericordia castigans castigauit nos, sed morti non tradidit nos. Respexit ad lachrimas, ad ieiunia, ad eleemosinas, ad preces Ecclesiæ suæ, ad quæ omnia optimus Pontifex Pius IV. & Philippus Rex noster toto illo tempore alios omnes, & præcepto & exemplo incitabat. En, Rex Inuictissime, & Caroli v. Patris tui, & maiorum tuorum similime, scelerum vltor, iustitiæ cultor, vetetis Ecclesiasticæ disciplinæ in Regnis tuis restitutor. Cui bono publico hisce miseris, atq; turbulentis temporibus tot Regna tibi gubernanda commisit Deus: hic est fructus lachrimarum, atq; obsecrationum tuarum, tui fletus pepererunt nobis hoc gaudium, tuæ quotidianæ orationes talem a Deo nobis victoriam impetrarunt. Tu mentem in Deo, nostri milites in barbarorum corporibus tefigebant, confirmabant illorum dextras preces tuæ, & hostilium gladiatorum cuspidem retundebant. Ab vniuersa Republica Christiana tibi maximè habendæ sunt gratiæ ob tale beneficium, & alia prope infinita, quæ sciens prudensq; pretereo, ne nostra hæc

B 2

oratio

oratio in infinitum excrescat . Quis est nostrum qui ignoret a Philippo Rege nostro , in Indijs Occidentalibus Insulas Philippinas appellatas , hac vna solum de causa fuisse retentas incredibilibus , & proprè infinitis ipsius impendijs , vt in eis Christiana , & Catholica Religio longe lateq; propagaretur . Cumq; omnes Regni sui proceres , vt tamquam inutiles defererentur , in consilio decreuissent , hoc enim optimo Principi , quoad poterant , cum persuadere conarentur , ipse per maiorum suorum vestigia incedens , qui meminerat eis se maioribus editum , qui , vt hæreses Catholicæ fidei inimicas extirparent , vt Christiani nominis fines quàm longissime propagarent , vt Apostolicæ sedis auctoritatem sanctam atq; inuiolatam præstarent , nullam vnquam difficultatem pertimesceudam ; nullum periculum detrectandum , nullam deniq; dimissionem refugiendam putaruut ; tali Principe dignum responsum dedit , sibi satis esse , in eis Religionem veram , & Catholicam propagari , nec opes vsquam melius , aut rectius : quam in Dei cultu dilatando , & propagando , collocari . Perlustretur omnis antiquitas ; excutiantur omnes veterum bibliothecæ ; repetamus & replicemus omnium veterum historiarum monumentorumq; memoriam , vetera & externa exempla conquiramus , quis Princeps talia dixit ? Aenea quidem & marmorea monumenta conficere , atq; consumere , longinquitas temporis poterit , at Philippi Regis nostris laudes , & gloriam , nulla vnquam delebit vetustas , nulla inoscurabit obliuio .

Cum autè in hoc Principe quâ plurima admiranda fuerint , tum singulare quoddâ studiû conseruandæ , & propugnandæ veræ , & Catholicæ Religionis , & aduersus eos , qui illam labefactare conarentur , implacabile odium semper eluxit . Quibus cum ille perpetuû bellum gerens ; ne punctum quidem temporis in vita ab eis vexandis , & exagitandis conqueuit ; qui quot annos regnavit totidem continenter pro fidei defensione pugnavit : vnde merito Sanctissimus D. N. Clemens viij. & re & nomine Pontifex Op. Max. in consistorio secreto Ferrariæ habito , die nona mensis Octobris anni elapsi coram Illustriss. & Reuerendiss. S. R. E. Cardinalibus constantissime , & verissime affirmavit Philippi Regis nostri vitam

vitam bellum fuisse assiduum contra Religionis nostræ hostes ; & si demamus eos ; qui Deo iu cælo perfruuntur , neminem viuentem hac vna in re cum illo posse comparari . In alijs erratis condonandis , atq; ignoscendis non ita se durum aut inexorabilem præbebat , qui ab Ecclesia desciuissent , nisi aut ipsos erroribus , aut ipsis Regna sua purgaret , vitam sibi acerbam , atq; insuauem esse ducebat . Exedebat eum zelus Ecclesiæ , nec quisquam vnquam verius idem , quod olim David , dicere potuit , non ne qui oderunt te Domine oderam , & super inimicos tuos tabescebam , perfecto odio oderam illos . In expugnatione Urbis Sancti Quintini in Gallia voce præconis in vniuerso exercitu edixit , ne sacra milites profanarent , nec in reliquias Martyris Sancti Quintini , quæ illic maximo cum honore asseruabantur , aliquid committerent , Sacerdotes iniurijs ne afficerent , parcerent pueris , sæminis , & senibus , Virgines Sacras nelæderent . Diripiebatur vrbs ea tempestate opulentissima , effusi per vias milites . Vndiq; gladiatorum fulgor perstringebat oculos , vndiq; armorum sonus , vndiq; cadentium tectorum fragor audiebatur , puerorum eiulatibus , mulierum lamentis , morientium gemitibus , militum clamoribus , priuata publicaq; omnia circumsonabant : ipsa vrbs pæne dimota , & diuulsa sedibus suis suorum ciuium in cæde , atq; sanguine natabat . cum Philippi Regis nostri vere Catholici mens solum res sacras , & reliqua Deo dicata , toto ex corde propugnabat . Reuocauit veterem Ecclesiasticam disciplinam , quæ ita in Regnis suis obsoleuerat , vt vix eius imaginem in veterum scriptis agnosceremus .

Quis enim Philippi Regis nostri vitam se vnquam fatis prodignitate laudare posse confidat : qui cum totam prope ætatem in oppugnandis Christi , & Catholicæ fidei aduersarijs consumpsisset , & eius rei causa , in Europa , Africa , Asia , inuictum exercitum duxisset , multa prælia commississet , multas victorias reportasset . Tandem aduersus mortem dimicans , ea penitus deuicta , & prostrata ad superos , vt piè creditur euolauit . Quid referam ex Regno Granatæ illos sceleratissimos , illos inquam Catholicæ Religionis nostræ immanissimos hostes ab eo fuisse expulsos , & tanta cum ipsius laude illud opulèntissimum Regnum ab immanibus illis belluis fuisse

fuisse liberatum. Fuit, fuit in Philippo Rege nostro, & adhuc est in Philippo ipsius successore, qui patrem suum, & re et nomine refert virtus; quæ semper in Regibus omnibus maioribus suis fuit, ut Religionis defensionem alia omnia post haberet, pro ea, quoties ita res ferret, non fortunas modo suas, verum etiam capita sua sine vlla cunctatione in quodlibet periculum offerrent. Nec vero eos ita animatos esse mirabitur quisquam, qui cognuerit, nusquam eos ipsa Regnorum suorum insignia aspicere posse, quin recordentur antiquæ maiorum suorum virtutis, & laborum, quos illi pro Religione nostra catholica, maximos maximeque memorabiles pertulerunt, nihil de illo maximo, & inclito Lusitanæ Rege primo Alfonso dicam, (ut ex innumerabilibus exemplis vnum aut alterum proponam) cuius primum virtus peperit Lusitanis imperium, cuius si spectes pietatem animi, supplicanti pro victoria, Christus ipse Deus affixus Cruci visus est, si strenuitatem, atque virtutem illo viso statim confirmatus, vno tempore manu perexigua, tenuissimis opibus, dimicans, cum quinque, Regibus opulentissimis Religionis nostræ veræ & catholicæ acerrimis, & teterrimis hostibus vniuersas eorum copias vno fusas confectasque prælio deleuit & extinxit. Non commemoro immortalem illam Ioannis primi gloriam, qui arcem illam, in dorso Abilæ montis constitutam, virtute sua, & industria expugnauit, aditumque illi Barbariæ ad vniuersam Hispaniam facilimum præclusit. Omitto illud belli fulmen Emanuelem Regem potentissimum, Philippi Regis nostri maternum auum; qui breui, cum Africam maximis ornatissimisque classibus innumerisque copijs obruisset. Multa opida opere, & natura munitissima, propulsatis hostibus, vi cepisset. Primusque suis; quod maiores fuerant aggressi, aditum ad Indos victis omnibus ipsius naturæ difficultatibus, superatis vastissimi oceanus fluctibus aperuit, & incredibili nauigatione penetrauit, cui omnes, proprie dixerim, Lusitanorum opes, omnisque vel nauigandi, vel bellandi gloria debetur, qui cum terrarum orbem nominis sui fama compleuisset, non solum armis fines Imperij apud barbaras nationes, sed etiam Catholicam Religionem in quamplurimas orbis partes dilatauit, & propagauit. Missam facio Sanctij Regis magnitudinem,

nem, & amplissimam potentiam, latissimas prouincias bello domitas, eximiam pietatem, clementiam, sapientiam, iustitiam, cæteraque imperij ornamenta longe maxima. Qui collecto forti magis quam numeroso exercitu aduersus triginta barbaros Reges, qui vniuersæ Hispaniæ crudelissime imminebant, Duce atque Imperatore Smaragdo; profectum esse. Cum prius pulcherrimum, clarissimumque iusiurandum iurasset; numquam se ex eo bello nisi parta victoria reuersurum. Barbari enim; cum alia multa excogitassent, ad prohibendas nostrorum incurfiones; aptissima, tum cathenas quasdam ferreas, quibus omnes vias ita occluserant, ut equitatu, quo nostri plurimum valebant, omnis penitus spes adempta in hostem faciendæ irruptionis videretur. Sed o fallaces hominum spes, o incerta vota, o lubricas humanæ vitæ cogitationes. Subdola enim & astuta consilia nihil virium habent aduersus Dei prudentiam, & potentiam, machinæ omnes desides sunt aduersus eius constantiam; qualis cumque multitudo debilis, & inutilis est aduersus eius fortitudinem. Nam Deo duce perfractis, & perruptis cathenis. sibi, & suis per medios hostes viam ferro faciens Sanctius, non prius destitit quam Barbaros omnes castris exutos, fusos, fugatosque docuit victoriam non in munitionibus operibusque bellicis; sed in solius Dei benignitate, atque causæ bonitate collocatam esse, & qui pro Christi nomine, & fidei Catholicæ defensione dimicarent, eorum impetum a nullo posse sustineri: postquam ergo Sanctius in suam potestatem hostes redegit, incredibilis omnium suorum ad illum concursus est factus. Alius eum amplexabatur; alius ad genua decidebat, alius fortissimam eius dextram victoriæ confectricem; Hispaniarum liberatricem, Barbarorum domintricem exosculabatur. Ergo ad conseruandam tam nobilis victoriæ memoriam simulque ad incitandos suorum successorum animos ad suscipiendam semper magno animo Religionis nostræ Catholicæ defensionem: ipse postea cathenas pro insignibus gestauit, & instituit; ut iisdem insignibus cæteri post se Reges vterentur. Atque quoniam in eo prælio præcipuum Barbarorum Imperatorem Smaragdum sua ipse manu obruncauerat, eiusdem nominis gemmam medio illarum cathenarum complexu voluit contineri.

Itaque.

Iraq. Philippus Rex noster maiorum suorum similimus, dum purgare Regna sua illis pestibus, quæ in eis pullulabant, toto corde nititur, dum illius hydræ, & in suam & aliorum pernitiem contumacis assidue renascentia capita amputare conatur, pro Catholice fidei defensione totam vitam dimicando transegit, ita, ut nisi pulcherrimum illud catholici cognomen, a maioribus suis hæreditarium accepisset, id ipse sibi posterisque suis sua virtute peperisset. Non patitur temporis difficultas ut plura de hoc dicam.

Quis est hodie in terris locus qui non audierit quibus haud ita pridem Germania inferior (quam Belgium alij vocant) procellis, atque tempestatibus agitata sit? In his tantis malis, atque difficultatibus Philippus Rex noster plura se, & difficiliora propugnanda Religionis causa, & fecisse, atque præstitisse, quam quemquam alium ex omni memoria Principem, verè atque merito gloriari potest. Omnes enim alij in externos bella gesserunt, hic bellum suis inferre coactus est; alij & a suis & ab alienis adiuuabantur; hunc & sui & alieni oppugnant; alij, si vincerent, proposita erat præter gloriam potentia, atque Imperij amplificatio; siue vincerentur; Imperium non penitus fortassis amittendum. Huic, si vinceret spectanda erat magna strages suorum; siue vinceretur, toto illo statu carendum fuit. Hæc autem omnia illum non deterruerunt, quominus vrbes suas obsideret, earum mœnia tormentis bellicis quateret, agros popularetur, obsessos com meatibus intercluderet; prælia, in quibus multi fortissimi Imperatores militesque ceciderunt, committeret, omnia denique in solo suo faceret, quæ in hostili fieri solent. Necque ut opinor, aliud bellum ætate nostra gestum est, in quo quidquid ex utraque parte periret, vni periret. Quamquam autem se messes suas, ut dicitur, vrere intelligebat, tamen quoniam integritas Religionis aliter conseruari non poterat, omnia sibi perferenda esse statuebat, & per quinquaginta annos, & ultra in eo bello tot aureorum millia, & millia exhausit, & Germaniam inferiorem ex atrocissima peste seruauit, & in eum, in quo nunc est statum, redégit. Quod si nondum omnia, quo vellemus, plane perducta sunt; cogitare debemus, bene agi cum his qui tam grauius ægrotant; cum etiam si nondum recuperarunt

pri-

pristinam firmitatem; salus tamen eorum fere in tuto est. Etiam prudentes medici solent ex male affectis corporibus vitiosos humores paulatim perducere; ne si semel vniuersos exhaurire voluerint, quos sanare conantur, occidant. Non est verendum, quin faciliora non perficiantur, cum iam difficiliora perfecta sint.

Bella autem in Gallia proxime gesta, quæ propter summam illius Regni nobilitatem toto orbe celebrantur; horret atque refugit animus memorare, ut toti Gallia ultimum, quod impiorum capiti sit; venisse exitium videretur. Videre erat in eadem domo filios à patribus, fratres à fratribus, viros ab vxoribus, propter hæc de Religione dissensionem capitali odio dissidentes, profanata, euerfa, incensa templa, aras sacerdotum cæde maculatas, abstractas e sedibus suis Virgines Deo sacras, direptas vrbes; campos manantes sanguine, fluuiorum cursus humanis corporibus impeditos, Ludentem, excarnificandis hominibus, sæuitiam; feritatem, ne conditis quidem mortuorum ossibus, atque cineribus, abstinentem. Quis usque eo, Gallici aut potius Christiani nominis hostis est; qui illa sine Lachrymis aspicere potuisset. O Gallia, o Gallia, tot virorum fortium, tot egregiorum Principum, tot summorum Pontificum, qui tanta cum laude Ecclesie Dei præfuerunt, parens? Tu ne es illa, quæ susceptam à Christi, & Apostolorum discipulis fidem, nunquam postea deserueras? Quæ non à tuis tantum; Sed ab aliorum quoque finibus hæreticos aliosque hostes nominis Christiani tam sæpe depuleras? quæ, Europam, Africam, Asiam, gestis pro Christi fide bellis, nobilitaueras? Quæ violatam ab alijs Sedi Apostolicæ dignitatem tam sæpe restitueras? tam firmis præsidij sepe seras? tam multis ornamentis affeceras? quæ urbem Romam ab imminente direptionis, & excidij periculo tam sæpe liberaueras? Quid memoria repetam; illa Christianæ pietatis columina? Childebertos, Martellos, Pipinos, Carlomannos, aliosque innumerabiles heroas, hæresum extinctores, veræ fidei assertores, pontificiæ dignitatis vindices, atque propugnatores. Vbi est Pipinus ille; ille inquam Pipinus, a quo est Pontificum maximorum auctoritas a contemptu vindicata, opes auctæ, potentia stabilita, qui Stephanum secundum Pontificem

C

maxi-

maximum in Gallia euntem honorificentissime excepit. Cum Pontifex Op. Max. auxilium sibi libentissime aduersus Aistulphum Longobardorum Regem laturum esse, & ijs virtutibus, ut posset, arbitraretur. Nec eum sua frustrata est opinio, nam Pipinus & illum excepit ijs honoribus; qui maximi poterant excogitari; usque eo; ut ei obuiam profectus, tria millia passuum, pedibus confecerit; & manu sua frænum equi, quo ille vehebatur; tenens, venit in Italiam transportato exercitu; cum Alpes incredibili celeritate superasset; & Pontifici præfecturam Rauennatum finibus longe maximis, ut pote, quibus & Flaminia & Aemilia continetur, contra ipsius Aistulphi Longobardorum Regis voluntatem, (qui vniuersam Italiam sub Imperium suum subiungere meditabatur) redegit & restituit. Nunc quoque si de Caroli magni laudibus differere vellem; quantus se mihi campus aperiret. Dicerem Italiam vincendo peragratam, dignitatem Adriani Pontificis vindicatam. Desiderium Aistulphi successorem; cum eadem, quæ ille; moliretur; oppressum. Additam ditioni Pontificiæ corficam, additos ducatus Spoletanum & Beneuentanum, additum quidquid Lucam & Parmam interiacet. Nec præterirem reditum in Italiam; & Leonem tertium Hadriani successorem in sedem suam restitutum, fractis & obrictis hostium Ecclesiæ viribus. Exstat adhuc tabula marmorea in ea turri, cui Borghia nomen est; in qua hæc omnia olim, honoris ergo incisa, & perscripta fuisse constat. Vere enim & vere & sine cuiusquam iniuria Philippus Rex noster gloriari potest: quod Christianæ Religionis seruandæ & propugnandæ causa tantum bellum suscepit, & se & Regna sua Indies magis atque magis ære alieno prope infinito hac tantum de causa deuiciebat. Omnes enim illarum pestium conatus eo dirigebantur, ut Galliæ Regnum a summorum Pontificum cultu; & a Romanæ atque Catholicæ Ecclesiæ communionē diuellerent; hæc eis a principio mens, hoc consilium atque propositum fuit; hoc præcipue imbiberant, hoc spectabant. Quid ego plura nunc prædicem? aut quid res in omnem æuam, omnium scriptorum ingenia defatigaturas, exornare in hac mediocritate ingenij, & in his temporis angustijs coner? Cui enim ignotum aut

cui

cui notius quam nobis omnibus, quos ille labores pertulerit, quibus difficultatibus confictatus, quæ pericula subierit, quantam diligentiam adhibuerit, dum præsens stricto gladio, cum Hæretici puniebantur, aderat. Quorum demones motus, qui ferocissime in Hispania emergebant (omnibus curis suis etsi grauissimis hac vna solum de causa, posthabitis) ita compressit; ut secundum Deum tanto principi acceptum ferendum sit, summum Religionis studium; quod hodie in Hispania viget. Cum quiduis fatius esse duxit; quam, ut quidquam de Christianæ Religionis integritate immiueretur. Valeant, valeant reliqua alia omnia; ubi Christianæ & Catholicæ Religionis defensio agitur, indignus sum maioribus meis, Si quidquam ei anteponendum putem. prætereo alia quæ prætereunda non essent; nam si de omnibus dicere pergam, tempus me potius quam oratio deficiet.

Quis est nostrum, qui ignoret; quanta Philippus Rex noster fuerit in Lusitanam nationem benigne faciendi voluntate propensus. Quantis muneribus augebat; quantis beneficijs ornabat; quantis honoribus benemeritos omnes cumulabat; quam incredibili amore Lusitanos omnes prosequeretur. Intelligebat se principe Lusitana fuisse progenitum; cui sui Emanuelis Regis clarissimi, nomine gloriabatur. Nouerat, quo amore, quo studio, qua fide, qua pietate, homines Lusitani Reges suos persecuti sunt. Hanc egregiam virtutis Indolem amplificatam cupiebat. Itaque non tam viribus quam benignitate sibi certadum existimabat, ut nos multo, quam eramus antea, liberiores atque feliciores essemus. Quid nobis non detulit? liberas nobis omnes terras proposuit, aditus ad omnes utilitates aperuit, & qui hætenus angustijs eramus interclusi, & impediti; quominus possemus ex meritis ingentibus ingentia nobis præmia polliceri; nunc possumus ad summos honores liberè, si virtutis nostræ lumen eluxerit; aspirare; & eum se difficillimis, & turbulentis temporibus illis præstitit; & consilio atque prudentia sua communibus totius Lusitanæ malis medicatus est. Ut non iam verius Lusitanæ verus & legitimus Rex, quam pater omnium Lusitanorum, & totius Lusitanæ, meritissimè posset appellari. Hic ego, si quod poetæ solent, idem nobis quoque fieri liceret. Nesto-

C 2 reum

reum mihi aliquod, aut Vlixum eloquentiæ flumen optarem; vt quemadmodum vnà cum tanti Principis honoris amplificatione tanta amoris vis semper accreuit; ita mea quoq; in illius amplificatione, quasi per gradus attolleretur, & se ipsa grandior, & sublimior fieret oratio. Vix enim fas mihi videtur de raro inusitatoq; amore dicenti, vsitato & quotidiano genere sermonis vti. Sed in hac conscientia tenuitatis meæ vna me cogitatio subleuat; quod apud eos me dicere intelligo, qui rerum à Philippo Rege nostro diuinitus gestarum, ob tantam amoris abundantiam; non testes modo atq; spectatores; sed etiam existimatores atq; exornatores fuerunt. In calamitatibus Lusitaniæ, quod studium, quæ sollicitudo, ipsi fuerit, omnibus liquet; quanta prudentia; quam nihil fefellit, quanta iustitia; quam nihil inflexit; quanta fide & constantia in Lusitanos omnes, quam nulla temporum asperitas imminuere aut labefactare potuit, vsus fuit. Quot suorum ad Regni gubernatores concursationes fuerunt? Quid prius non tentauit? Quid non molitus fuit? vt omnia quam minimo dāno componerentur, vt conseruaretur sibi dilectissima Lusitania intacta; quod semper ei præcipuum fuit, & nihil sanguinis funderetur. Atq; Regno; iure naturali, & ciuili debito sibi, omnium pace, & tranquillitate frueretur. Quæ duci Albano totius exercitus præfecto mandauerit, omnibus nota sunt. Eius enim præcipue, & aliorum Regni sui procerum consilijs & sententia doctorum recte sentientium, & virtute fortissimorum Imperatorum atq; militum suorum, quorum alij occubuerunt, alij adhuc superstites sunt, ex illa impurorum hominum colluione vniuersam Lusitaniam liberauit. Tanti principis singulares virtutes Deus Op. Max. in Regno Lusitaniæ singulari felicitate cumulauit. Datis ei, de duplici genere hostium, duabus maximis pulcherrimisq; victorijs: altera terrestri de illis, qui in Lusitania à suo vero Rege defecerant, altera nauali, cuius adhuc recens memoria est, de Gallis ad insulam Sancti Michaelis; & alijs, quas breuitati studens, prætereo. O Philippe Rex inuictissime addatur hoc decus annalibus vitæ tuæ, vt in eis olim legatur, profigatissimos & seditiosos homines, qui quasi contagione quadam paulatim serpentes per omnia propremodum

modum Lusitaniæ Regna peruarferant, auctoritate tua disiectos, dissipatos, extinctos, & exterminatos fuisse. Illud vero quam pleniore ore laudarem, sentio enim tantam rem multo breuius multoq; exilius a me tractari, quam dignitati atq; amplitudini ipsius conueniret. Cum Philippus Rex noster in Sebastiani demortui locum: secundum multorum doctissimorum, & sapientissimorum iuris peritorum sententiam; cum illi proximior esset agnatus, quam Henricus, sufficiens erat. Viuente tamen auunculo, a se tale ius abduxit & auocauit; & potius tam magnam hereditatem ad se, hæreditario iure peruenientem, periclitari voluit, quam vt populus Lusitaniæ sibi charissimus angore conflictaretur, aut auunculus mærore contabesceret. O Rem magnam & incredibilem, & omnium gentium litteris atq; linguis prædicandam. O factum egregium, & post hominum memoriam propre inauditum. Viceras superioribus rebus tuis, Inuictissime Rex, omnium hominum laudes, atq; gloriam; nunc quodammodo te ipso maior effectus es, nec summis contentus rebus, gloriam tuam, quæ augeri nullo modo posse videbatur; hoc insolito, & nouo genere laudis cumulasti. Multa memini, multa legi, multa audiui, nihil ex omni sæculorum memoria tale cognoui. Nec enim credibile est posse aut me aut quemquam, de tanto amore, tam erga Regnum Lusitaniæ, quam omnes lusitanos, vobiscum melius quam vnum quemq; vestrum secum loqui, & mihi non tam orationis conquirenda copia est, quam vestra satietas refugienda, etsi omnia minutatim persequi vellim, non dies modo me, sed vox ipsa viresq; deficient.

Illud vero immortale & omnium gentium omniumq; sæculorum prædicatione celebrandum beneficium, quo vniuersam Rempublicam Christianam affecit; inita, & constituta, cum Pio quinto pont. op. Max. & cum Venetis belli aduersus Turcas gerend societate; quis vnquam satis pro dignitate laudauerit? Etenim in eo bello sine magna nostrorum clade amplius quadraginta hostium millia cæsa sunt, decem, & eo amplius millia capta, centum quinquaginta illorum triremes, aliaq; complura nauigiorum genera in nostrorum potestatem redacta, & plus quindecim captiuorum

rum nostrorum millia liberata, vt ex tanta illorum barbarorum multitudine vix vnus perfidus pirata, & vnus item sæuissimi prædonis Ariadeni filius, fuga elaberetur, qui ad superbissimas illius immanis Tiranni aures acerbissimum minimeq; ab ipso, expectatum tantæ cladis nuntium afferret. Quis vnquam nostrum, non dico sperare, sed propemodum optare ausus est? præcurrit fortitudo tuorum militum, Rex inuictissime, spes nostras, quæq; nos ne frustra optaremus, verebatur, vt ea frustra hostis optaret, & admirabili Dei beneficio, & singulari eorum fortitudine effectus est, o Nonæ Octobris, quam faultam atq; felicem nobis posterisq; nostris vestri memoriam reliquistis. o felicem victoriam, quæ, & victoribus immortalem gloriam, & victis eternam salutem attulit. Quanam igitur statua? quæ columna? qui arcus? quæ trophæa? tibi Rex inuictissime poterunt excitari? quæ non dico paria esse meritis, sed illorum partem aliquam adumbrare possint? Qui futuri sunt vsq; adeo differti & copiosi historiarum scriptores; qui cum ad tuas laudes ventum erit, non potius metuant, ne aliquid de illarum magnitudine deterant, quam eas se verbis exæquare posse confidant? Semper enim iustum minuendi metum faciunt ea, quæ amplificandi spem sua magnitudine sustulerunt. Tanti enim Principis virtus barbarorum audaciam compressit, maria illis clausit, nobis aperuit, hæc flammam, ferrum, cædem, incendia, rapinas, libidines, a Christianorum vita, tectis, corporibus, fortunis, arcuit. Hæc a templis sacrilegia, ab oppidis diereptionem, ab agris vastitatem, depulit, per te, Rex potentissime, vicina littora illorum, aut fauciorum, aut uorientium inconditis vlulatibus personarunt; per te cruentata atq; tepefacta maria hostium sanguine redundarunt. Te magistro, didicit noster miles vincere, barbarus vinci. Tibi Christianorum alij vitam debent, alij libertatem, omnes securitatem. Durum, fateor, fuerat audire, tam multa oppida a nefarijs latronibus capta; tam multa euerfa & incensa; tam multas Regiones vastatas, abducta in seruitutem tam multa hominum millia. Sed si Christi potentia, si Philippi Regis nostri virtus, aliter apud barbaras nationes illustrari nõ poterat; quæ post tot acceptas calamitates, prope est, vt exclamem. Tanti fuisse.

Sed

Sed hæc & alia plurima, quæ sciens prudensq; ne longior sim prætereo, historiarum scriptores monumentis suis commenda- bunt æternitati. Mihi autem de tanti principis exitu atq; migratione ex hac vita dicendum est; vt intelligat omnes vitam tam laudabiliter actam non nisi laudabili fine esse conclusam. Duo sunt, quæ cum ad extremum vitæ ventum est, etiam spectata virtutis viros de gradu deicere interdum solent, doloris acerbitas, & mortis metus. Et sunt tamen, qui quandiu a se mortis periculum abesse confidunt, dolorem satis æquo animo ferunt. Sunt etiam, qui dum ne graui aut diuturno dolore crucientur, imminentem mortis necessitatem satis æquo animo expectant, qui autem vtrumq; præfiterit: vt nec doloris acerbitate, aut diuturnitate frangatur, nec aduentatis atq; imminentis mortis metu terreatur, nec pectus incredibili quadam pietate atq; fortitudine armatum, atq; munitum esse necesse est, quæ laus, si vlli vnquam tributa est, Philippo Regi nostro omnium confessione tribuenda est: qui cum centum, & eo amplius dies incredibiles dolores, podagræ, febris, tumoris in genu nati inaudito cum ipsius dolore, a medicis rescissi perpeffus sit. Tanta enim dolorum vis fuit, quanta maxima cadere in hominem potest. nunquam tamen vllam vocem parum se dignam emisit. Sed illud Apostoli in ore semper habebat, cupio dissolui, & esse cum Christo. Mortem autem sibi ab ipso morbi principio certam; & exploratam. ita non exhorruit, vt de ea sine vlla profus aut vultus aut animi perturbatione loqueretur. Adeo, vt omnes, qui aderant vehementer admirarentur, & plane ostenderet eam a se vt Sanctus Apostolus ait in lucro poni. Atq; ne cuiquam dubium sit Philippum Regem nostrum præsciuisse sibi ex illo morbo moriendum fore; duas apertas atq; illustreseius rei significationes dedit. Vnam quod Patriarcham Alexandrinum Apostolicum nuntium ad se, cum in lecto morti proximus decumberet, vocari iussit. vt sibi Sacro Sanctam Eucharistiam porrigeret, & Vice Sanctissimi D. N. Clementis viij. re & nomine Pont. op. Max. Eum benediceret: hac tamen conditione, vt Pontifex statim fieret certior; quod absque vlla morâ executioni demandatum fuit. Alteram quod loculum plumbeum, in quo eius corpus deponen-

dum

dum erat, intra cubiculum, in quo in lecto iacebat deferri iussit, & in eo mente atq; cogitatione defixus, quam inania, fallacia, leuia, fluxa, caduca, cæca, incerta, lubrica, & commutabilia essent omnia quæ versantur in vita, contemplabatur, & alias sanctissimi & Catholici Principis tacitas animi cogitationes atq; facta breuitati studens prætereo. locus autē plūbeus semper in cubiculo, quo in lecto decumbebat, mansit, vsq; dū ipse ab hoc ergastulo ad superos euolauit, & paulo post principem filium sibi charissimū atq; suum in Regno successorem coram Archiepiscopo Toletano & alijs Hispaniæ proceribus ad se vocatum sic fere Philippus Rex noster allocutus est,

Excelsæ mentis est huius exiguæ vitæ commoda fluxa contemnerè, & studio immortalitatis; & cælestis vitæ inflammari. Quid est in hac vita boni? quid periculis vacuum? quid non ærumnis vndiq; circūseptum? nihil in rebus humanis stabile, nihil firmum, nihil diuturnū reperiri potest. Quod cōdoce facere nos vult Deus, dum terram nobis non pro domicilio, sed pro diuersorio datam esse docet, hanc, quæ vita dicitur, non tam esse vitam quam iter ad vitam, in Cælo non in terra spem nostram desigendam, & collocandam esse. Agitat omnis arbitrato suo, & quæ solidis, atq; firmis nixa radicibus putantur, ea momento temporis vertit. In hoc extremo vitæ meæ sine quattuor tibi, quæ dum vixeris in corde tuo insita, & innata habeas, in eoq; perpetuo hæreant, commendanda duxi. Inuiolatam, & perpetuam obedientiam Romanæ, atq; Catholicæ Ecclesiæ, & summorum Pontificum conserua. Nec quidquam vnquam aut prius, aut antiquius conseruatione Catholicæ Religionis habeas. Ex ea bona omnia fluere, ea neglecta collabi atq; concidere omnia. o Religio Sanctissima, quid non efficis, vbi semel Catholica pectora occupasti. Tenebatur Rex sapientissimus grauissima vi morbi defixus in Lecto, vicinitate iam mortis ab omnibus pæne corporis partibus sensus abcefferat. Egregius ille animus mox liber atque solutus futurus e corporeis vinculis in æternam beatitudinem exilire cupiebat, cum quidquid supererat virium, eo contulit, vt suum flagrantissimum desiderium atque incredibilem obedientiam, & amorem

Romanæ

Romanæ, & Catholicæ Ecclesiæ summorumq; Pontificum indicaret. Quid verisimile est hunc firmum, atq; valentem fecisse qui ne mori quidem, nisi tantam obedientiam ostendendo, & ipsius amorem filio sibi in Regno successori commendando, & indicando voluerit? Secundo Hæreticum, aut quemuis alium infidelem in regnis tuis domicilium habere minime permittas, & meos labores, curas, & cogitationes, vigilias, pericula toto ex corde in tuere. Tertio iustitiam omnibus rectam, & æquam fieri impera, & iustos magistratus per vniuersa tui Regna conquires. postremo Episcopi, nisi qui curam, custodiam, patrociniū gregum suorum suscipiant, ne creentur; & ardentissimo charitatis amore flagrent atq; pauperum inopiam suis opibus subleuent.

Deniq; Sacrosancto Extremæ vnctionis Sacramento inungi, & corroborari voluit, & pridè antequam vitæ cursum impleteret, Principè, & Isabellā filios sibi charissimos ad se vocatos, paterna benedictione tandè benedixit. Dicens omnes coronas, omnia Regna, omnia imperia, sibi sordere præ illa immortalitatis coronâ, quam sibi in cælo repositam esse consideret; ipse interritus, & æquissimo animo exitū diuinæ voluntatis exspectans, iā valete inquit, & mei memores este, ego enim ad Deū vocor, quæ, vt æquiores atq; placabiliorè peccatis meis iudicè experiar, vestris me adiuuari precibus postulo. Hæc effatus deficiente iā, & moribūda voce, tuū Iesus nomen inuocans, dicens tu solus sanctus, tu solus dominus, tu solus altissimus Iesu Christe, Tuam sanctissima virgo apud Filium opem implorans; in Deum tantum intuens, & in eo mente atq; cogitatione defixus eodem illo temporis puncto Angelorum legionibus stipatus die tertia decima mensis Septemb. anni 1598. ex ante lucano tēpore triumphans ad vos vt confidimus, in cælum euolauit.

O beata vita, quæ tali morte conclusa est. O beata mors, quæ tali vitæ principium dedit. O te felicissimum Philippe, qui sanguinem tuum pro eo fundere cupiebas qui prior ipse pro te suum sanguinem fuderat. O te beatissimum, qui mortem naturæ debitam pro vitæ auctore potissimum reddere non dubitasti. O te iterum beatissimum, qui extremum spiritum cum gloria effudisti, & mortali conditione vitæ in immortalitatem commutata, piorum æternam

nam

nam sedem, & locum es consecutus. Mortem autem ipsius Secuta est tanta omnium ætatum, atq; ordinum consternatio, vt eius desiderium vix longo tempore mitigari posse videatur, qui tum plangor omnium? quæ complorationes? quæ lamentationes fuerunt? ipse Sanctissimus Clemens viij. Pontifex op. Max. cuius & in prosperis rebus spectata moderatio est, & in aduersis animi magnitudo, in tanto casu dolorem cohibere non potuit; quosq; dolores grauitas, & constantia retinere, atq; frænare consueuerat, eas tanti principis mors, & paterna charitas elicit. Plane alijs in rebus quærenda est fortitudinis, atq; constantiæ laus, in tam graui vulnere, & hoc tempore accepto, immanis quædam duritia esset, non flere, non ingemiscere, non commoueri. Qualem enim quantumq; Regem amissimus, quantis non dicam naturæ dotibus, sed quanta omnium Regiarum virtutum copia præditum, & excultum. Tantis enim ad Philippum Regem nostrum vita functum omnium ætatum atq; ordinum concursus, est factus, tanta effusa omnis generis multitudo mæstissima, vt ipsi vniuersæ Hispaniæ coles, ipsa oppidorum, & ciuitatum mænia, si natura pateretur, sedibus suis relictis ad flendum, & ingemiscendum prodire cupere viderentur, quacumque incesseras luctuosus vocibus omnia personabant, oculi omnium lachrimis madebant, omnia plantibus gemitibus & vlulatus infremebant. Vociferationes, & lamentationes vndiq; exaudiebantur; viduae, pupilli, inopes, impotentes incredibiles lachrimarum riuos profundebant. omnes redundantem, & foras erumpentem mæstitiam, ore, oculis, manibus, indicabant; omnium in eo vno luctuosus figebatur obtutus, omnes eum non solum vt Regem charissimum, sed etiam, vt patrem amantissimum deplorabant. Alius scindebat capillos, alius lacerabat genas, alius pectus, & humeros crebris ictibus verberabat, alij interire amores, atq; delicias Hispaniæ. Alijs alia, quæ diuersis diuersa, non diuersis suggerebat dolor, miserabiliter querebantur. Hic iste tumultus tanti principis memoriae Mausolæi, instar excitatus; per se elinguis & mutus nonne flere, & lamentari videtur? sed nos optimo & præstâtissimo principe orbatum fumus, ille, vt confidimus, e, tenebris atq; vinculis corporis in lucem libertatemq; produ-

ductus promissam pijs omnibus possidet hæreditatem. ita vt mors ipsius, si sortem nostram respicimus, luctu, & lamentationibus, sin ipsum, lætitia, & gratulatione persequenda sit. Regnū enim terrestris caelestis; laborem quiete, mortalitatem immortalitate commutauit. Quod mortuus est, humanae fragilitatis est, quod ita mortuus, diuinæ cuiusdam felicitatis. Bonum certamen certauit, cursum consumauit, fidem seruauit. iam coronauit eum Deus, aut breui Sāctiss. D. N. Clemētis viij. & totius Eccle. suae precibus adductus coronabit eū corona iustitiæ quā repromisit diligētibus se.

Sed vt ad te Philippe Rex potentissime tanti Regis successor qui patrem suum & re, & nomine refers mea reuertatur oratio. Nec Hispaniæ populus, nec Christiana Respublica ignorat, nec vlla ignoratura est, aut gens aut aetas, te immortalem gloriam spectare, peruenit, & perfertur ad nos vsq; tuarum immortalitate dignarum vocū sonus, & tua heroica, & admirabilia facta ex multis fide dignis accipimus. omnes enim tuam in deliberando prudentiam, & altitudinem animi, in re gerenda fortitudinem, & alacritatem admirantur. Incredibile dictu est; quam sæpe in deliberationibus publicis sapientissimorum senum sententiae anteuertis, & quae illi dicere in animo habebant, ea prior ipse protuleris. Nemo vt sit, cui nō in ista tu aetate tanta mētis, & cōsiliij maturitas, diuinum potius quoddam quam humanū videatur. est certe, est aliqua vis originis, atq; sanguinis, quosq; maximis, & amplissimis Regnis Rectores destinauit praepotens ille rerum omnium conditor, & moderator Deus, in eis plerūmq; virtus non expectat annos, sapientiaeq; semina in eorum animis facilius comprehendat, & tempestiuus adulescent; vt in te vniuersus orbis & videt & experitur. Quae omnia, cum magna atq; praeclara sint, multo tamen a te, & maiora, & praeclariora vniuersa Respublica Christiana expectat: properant nostra omnium vota, quiq; animis praesentis gaudij magnitudinē capere vix possumus. Rerum gestarū praestantia, quasi quibusdam alis sublatis, cogitatione, & spe multo iam ulterius prouolamus. Tendit tibi, Rex inuictissime, terra illa ex qua salus nostra prodijt supplices manus, & palmas, quarū feracissima est, tuis victorijs, triumphisq; despondet, obtestaturq; te per eum, quem

quem ex purissimæ matris vtero mirabiliter exeuntē excepit, cuius vestigijs impressa, cuius admirandis operibus nobilitata, cuius sparsa pro nobis omnibus sanguine irrigata est, ne se diutius indigna hostium seruitute oppressam teneri patiare, vtinam nostris temporibus, duce Rege nostro Philippo, terra illa sancta, quæ vagitus Iesu Christi Redemptoris nostri nascentis excepit, quæ eum concionantem audiuit, admirandis operibus certissima diuinitatis suæ signa dantem, obstupuit, spectauit sublatum in crucem, & suo sanguine peccata nostra expiantem; ex tam dura, & tam diuturna seruitute extrahatur. An vero gētes quaedam antiquis temporibus propter violata maiorum suorum sepulchra grauissima bella susceperunt. Nos Iesu Christi Domini Nostri, & Redemptoris sepulchrum monumentum salutis nostræ, pignus Resurrectionis nostræ, ab immundis canibus teneri tamdiu, eisq; ludibrio esse patiemur? I potius optimis hominibus, generose, fortissime, & inuictissime Rex. continua victorias, connecte triumphos, inuide posteris tuis gloriā eius terræ, ex qua salus nostra prodijt, ab immanibus belluis receptæ atq; recuperatæ. Vbi melius sanguis spargi potest? vbi melius vita deponi? vbi verior, & solidior gloria comparari? O Christe te appello, in tua manu bellum, & pax; in tua manu victoriæ, in tua manu Regum, & populorum corda sunt. Inspira Philippo Regi nostro inuictissimo ardorem pugnandi, da eidem vim facultatemque vincendi, immite eādem mentem principibus atq; populis Christianis, vt id primo quoq; tempore facere maturent. Non quod tu qui omnia potes, aut eorum opera, aut nostra, ad hostes tuos obtendos egeas. Sed vt omnes, qui tuo nomine gloriantur in partem aliquam veniant eius gloriæ, quæ ex nominis atq; cultus tui propagatione capietur, & quādo urbem Romam imperij sedem, & domicilium & Ecclesiam Romanam Religionis firmamentum esse voluisti. Da Clementi VIII. Pont. Op. Max. da Philippo III. Regi nostro inuictissimo, hoc munus, vt ad hanc potissimum urbem, & ad hunc potissimum Pontificem, & ad hunc potissimum Philippum III. Regem nostrum potentissimū, partæ tam nobilis victoriæ aliquando nuntius afferatur. ita eueniat, ita eueniat Domine Deus, cui laus omnis, & gloria debetur in omnem aeternitatem Dixi

F I N I S.